

mingen bij een klauwierennest, door P. Sevensster.

Waargenomen werd, dat bij gevaar in de buurt, het ♂ veel behoedzamer het nest naderde dan het ♀. Het ♂ deed dit langs een omweg of gaf zelfs zijn prooi aan het ♀ over en vertoonde zich niet meer bij het nest. Schrijver vermoedt, dat de verklaring dezer instinctieve handeling ligt in de sprekender kleuren van het ♂, die het nest eerder zouden verraden. Ik besloot dit eens na te gaan bij de roodborsttapuit. Deze soort vertoont een nog wel sterker sexueel dimorfisme, komt overal voor en is als vogeltje van open terrein en door zijn gedrag (op paaltjes, takjes en dorre stengels gaan zitten) uitstekend waar te nemen. Het bleek echter gauw, dat beide soorten niet vergelijkbaar zijn in dit opzicht. Het door de vegetatie naar het nest sluipen van de grauwe klauwier (en bijv. grasrus, tuinfluiter, braamsluiper, heggemus) of het laatste stuk lopend afleggen (als bijv. geelgors, leeuwerik en boompieper) komt bij de roodborsttapuit niet voor. Geheel in overeenstemming met zijn gewoonte bij het voedselzoeken vliegt hij van uitkijkpost tot uitkijkpost en vanaf een laatste vlak bij het nest ineens erheen. Zijn reactie op gevaar bestaat in aarzeling om naar de laatste uitkijkpost te vliegen en vooral om vandaar naar het nest te vliegen. Wat ik tijdens waarnemingen bij ± 20 nestjes met jongen opmerkte, is aldus samen te vatten:

a. Natuurlijk kan men zich op zó grote afstand bevinden, dat zowel ♂ als ♀ gewoon doorgaan met voeren. Wat de grootte van deze afstand betreft, bestaan grote verschillen, een kwestie van aanpassing. Op het Stort met overal werklui en „schattendelvers” is deze bijvoorbeeld wat kleiner dan op een eenzaam plekje.

b. Wordt deze afstand kleiner, dan reageert vrijwel steeds het ♀ heel wat eerder. Zij is veel voorzichtiger. Het kwam vaak voor, dat een ♀ met voer in de buurt van het nest zat, terwijl het ♂ ergens voer zocht. Het ♀ wachtte dan tot het ♂ met voer verscheen, zonder enige of na geringe aarzeling naar het nest vloog, waarop het ♀ dan volgde, als het ♂ er uit vloog. Het kwam vaak genoeg voor, dat het ♂ het eerst twee of drie keer moest „voordoen”. Geen wonder, dat ik aanvankelijk dacht, dat het bij de roodborsttapuit net andersom was als bij de grauwe klauwier!

c. Wordt deze afstand nog kleiner, dan geeft het ♂ het voeren op, slikt zijn prooi in en komt weinig of niet meer in de buurt. Het ♀ geeft het niet op, aarzelt wel lang, maar gaat tenslotte voeren. Haar voederdrift of verzorgingsinstinct is veel sterker.

Tijdens deze waarnemingen vond ik op 23 Juni een nest met 5 eitjes. Op 9 Juli waren er 5 kleine jongen; het ♀ broedde dus op 23 Juni pas enkele dagen. Daar ik geen ♂ in de buurt zag, ben ik hier vaak teruggekomen. Nooit heb ik er een ♂ gezien. Het ♀ voerde steeds alleen de jongen en heeft ze met succes grootgebracht. Een geval van bigamie of is het ♂ in het begin omgekomen?

Tijdens mijn vele bezoeken aan de wouw in de afgelopen winter trof ik daar steeds een paartje roodborsttapuiten op dezelfde plaats, die klaarblijkelijk overwinterd hebben. Winterwaarnemingen van de roodborsttapuit had ik al eens een enkele maal meer gedaan, maar ik kon nooit duidelijk overwinteren constateren. Het ♂ was opvallend mooi gekleurd en droeg niet het gewone winterkleed.

Br. AGATHO.

BOEKBESPREKING.

Sulzer, F. G., Versuch einer Naturgeschichte des Hamsters. — Nach dem 1774 in Göttingen und Gotha erschienenen Original, zum 175. Jubiläum der Drucklegung und zum 200. Geburtstag seines Verfassers unter Zufügung eines Lebensbildes von Friedrich Gabriel Sulzer (1749—1830) neu herausgegeben von Dr. Hans Petzsch. — 1949, 197 pp., 5 figs., 16 platen, Verlag Naturkunde, Hannover und Berlin-Zehlendorf.

Petzsch, H., Der Hamster. — Die neue Brehm — Bücherei, das Leben der Tiere und Pflanzen in Einzeldarstellungen, Herausgeber: Dr. Kleinschmidt. — 1950, 56 pp., 26 figs., Leipzig.

Zelden zal het voorkomen in de geschiedenis van het zoogdieren-onderzoek dat het na 175 jaar de moeite waard is om een herdruk van een publicatie te laten verschijnen, en nu niet om piëteits-overwegingen of uit oogpunt van historische waarde-argumenten, doch om innerlijke

gronden. Wanneer H a n s P e t z s c h, die ruim 20 jaar aan het hamsteronderzoek gewerkt heeft, in het Voorwoord schrijft: „Auch heute noch, nach 175 Jahren, ist dieses ...Bändchen für den Spezialforscher unerlässliches und keineswegs überwundenes Standardwerk geblieben“, dan is daarmee tegelijkertijd de inhoud van het levenswerk van S u l z e r op de juiste wijze getekend en tevens door het nageslacht hulde gebracht aan deze eminente onderzoeker uit de „Goethezeit-Forschung“. Doch tegelijkertijd is deze herdruk van S u l z e r een monographie geworden over de beruchte graanrover. De oorspronkelijke Duitse tekst, in gothisch schrift uitgevoerd, heeft een modern aanzien gekregen zonder dat iets aan de gedachten-gang van S u l z e r zelf veranderd is. Verklarende en toelichtende voetnoten vergemakkelijken het om wat voor ons nu duister is in de oorspronkelijke uitgave, beter te begrijpen. Jammer is het evenwel dat de paginering van S u l z e r's boekje niet gehandhaafd kon worden of in margine aangegeven werd. Voor een onderzoeker die zich speciaal met de hamster bezighoudt blijft het dus een geboden eis om het heel zeldzaam geworden werk toch te raadplegen. Doch ik denk wel dat iedere onderzoeker met vreugde zal begroeten hoe P e t z s c h in enkele bladzijden (pp. 118—126) een uitstekend overzicht geeft van de hamster-onderzoekingen sinds het verschijnen van S u l z e r's uitgave. Pp. 126—130 geven volgens rubrieken gerangschikt, een uitvoerige literatuurlijst van de voornaamste publicaties over de hamster-verschenen. Gemakkelijk is nu te zien welke hamsterproblemen tot nu toe niet onderzocht zijn.

Het boekje eindigt met een levensbeschrijving van S u l z e r. In verhouding tot het overige gedeelte is dit hoofdstuk onevenredig groot geworden, maar wij moeten bewondering hebben voor P e t z s c h, die zich hier toont als een geboren geschiedschrijver en die tijd noch moeite gespaard heeft om een levensbeeld van de eerste hamster-onderzoeker te ontwerpen. Tevens is dit hoofdstuk een belangrijke bijdrage tot een betere kennis van de Duitse zoölogische wetenschap in die dagen.

Behoort het bovengenoemde boekje tot de „vakliteratuur“ in de juiste betekenis van het woord niet minder betekenis heeft het deeltje van „Die neue Brehm-Bücherei“, waarin

P e t z s c h, voor een grotere lezerskring alle goede en minder goede eigenschappen van de hamster naar voren brengt. In dit werkje vindt men op eenvoudige wijze neergelegd alles wat heden van de hamster bekend is. Wat dit deeltje bijzonder aantrekkelijk maakt is de serie prachtige foto's die van de „korenwolf“ gemaakt zijn. Te vergeefs zal men in de literatuur naar dergelijke prachtige afbeeldingen van de hamster zoeken.

Wanneer men beide deeltjes doorgenomen heeft komt onwillekeurig de wens naar voren: was van alle zoogdieren van West-Europa maar zoveel bekend. Doch het ziet er niet naar uit, dat deze wens de eerste decennia in vervulling zal gaan. Zowel de systematische als de biologische zijden van het zoogdieren-onderzoek stuiten op vele moeilijkheden. Slechts weinigen kunnen er al hun aandacht en krachten aan besteden. S u l z e r en P e t z s c h behoren tot de gelukkigen, die hun leven aan de studie van één dier hebben kunnen wijden. En nog kan men niet zeggen dat nu alles van de hamster bekend is geworden. Misschien komt er nog eens een tijd dat zoogdieren net zoveel aantrekkingskracht uitoefenen op de „amateur“ zoals nu vogels en insecten doen. Dan zou onze onwetendheid spoedig in alwetendheid overgaan.

A. M. HUSSON.

A. Middelhoek. Een viijver in Nederland. De jaarcyclus van het eencellige leven in een vijver. Met 300 afbeeldingen. Uitg. N.V. W. J. Thieme en Cie, Zutphen. Geb. f 7.50.

Het puntlicht van Jacob Cats, waarmee de schrijver zijn boek begint, is hier wel bijzonder op zijn plaats. De stof immers, die schr. behandelt, heeft men als het ware in eigen hof bij de hand, terwijl de constellatie van deze boeiende microwereld haast voor iedereen nog een gesloten boek is. Het bezwaar, dat de beginnening in de planktonstudie uitsluitend op zware buitenlandse litteratuur was aangewezen, is door de uitgave van deze overzichtelijke en duidelijk geïllustreerde handleiding geheel ondervangen. Het zal menig beoefenaar van de studie der plantaardige en dierlijke eencelligen over de moeilijke eerste schreden heen helpen en hen tot enthousiaste onderzoekers maken.